«Бекітемін»
Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым
вице-министрі
_____ Ф. Жақыпова
«_____»_____2019 ж.

Орта білім берудегі оқу жетістіктерін сыртқай бағалау бойынша
«География» пәнінен 9-сынып оқушыларына арналған
тест спецификациясы

Қазақстан Республикасының мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандарты және «География» пәні бойынша үлгілік оқу бағдарламасына сәйкес құрастырылған құжат.

1. Тест мақсаты: 9-сынып оқушыларының «География» пәні бойынша дайындық деңгейлері мен функционалдық сауаттылықтарының қалыптасу деңгейлерін бағалау.

2. Тест құрылымы: Тест тапсырмаларының қиындығы 3 деңгейде беріледі: базалық деңгейде – 30%, орташа деңгейде – 50%, жоғары деңгейде – 20%.

Базалық деңгей білім алушылардың дайындық деңгейлерінің ең төменгі – жеткілікті деңгейін, яғни, терминдерді, нақты фактілерді, әдістер мен іс-тәсілдерді, негізгі түсініктерді, ережелер мен қағидаларды білуін, алынған ақпаратты білім мен дағдыға айналдырып, қалыпты жағдайларда қарапайым модельдерді тани білу, бір формадағы материалды басқа формаға ауыстыра білу, сөздік материалды математикалық ұғымға аудара білу дағдыларын бағалайды.

Орташа деңгей білім алушылардың алған білімдерін нақты жағдайлар мен жаңа ситуацияларда дұрыс қолдана білу, заңдылықтар мен теорияларды нақты тәжірибелік жағдайларда пайдалана білу және пән бойынша түрлі әдістер мен қағидаларды дұрыс көрсете білу дағдыларын бағалайды.

Жоғары деңгей материалдың негізгі құрылымын құрайтын құрамдас бөлшектерге бөле білу, яғни, бүтінді бөлшектеп, олардың өзара қарым-қатынасын табу, бүтіннің ұйымдастыру қағидаларын анықтау, жаңа бүтін ақпарат алу үшін жаңа фактілер мен олардың салдары арасындағы айырмашылықты тауып, элементтерді үйлестіре білу дағдыларын бағалайды.

Тест 2 бөлімнен тұрады. Тапсырмалардың жалпы саны – 15.

I бөлім – 2 контекст. Контекст бойынша берілетін тест тапсырмасы – 5. Тест тапсырмасының формасы – бір дұрыс жауапты.

II бөлім – бір немесе бірнеше дұрыс жауапты 5 тест тапсырмасынан тұрады.

3. Тест мазмұны

Тест мазмұны «География» пәнінің оқу бағдарламасын меңгеру талаптарын бағалауға бағытталған.

№	Бөлім	№	Тақырып	№	Мақсаты
01	Географиялық зерттеу әдістері	01	Зерттеулер және зерттеушілер	01	География ғылымы салаларындағы маңызды зерттеулерді анықтайды; саяхатшылар мен зерттеушілердің география ғылымының дамуына қосқан үлесін сипаттап, баға береді
				02	Географияның зерттеу нысандарын анықтайды; географиялық дерек көздермен

					жұмыс істейді
				03	Қазақстан географиялық нысандар мен құбылыстарды номинациялау ерекшеліктерін анықтайды
02	Картография және географиялық деректер базасы	01	Географиялық карталар	01	Географиялық номенклатура нысандарын картадан көрсетеді; тақырыптық карталарды оқиды
				02	Қазақстанның географиялық номенклатура нысандарын картадан көрсетеді
		02	Географиялық деректер базасы	01	Геоақпараттық технологияларын қолданудың маңыздылығын сипаттайды
03	Физикалық география	01	Литосфера	01	Литосфераның құрылысы мен заттық құрамын анықтайды; тау жыныстары мен минералдарды түрлі белгілері бойынша жіктейді
				02	Жер қыртысының тектоникалық қозғалыстарын талдайды: дрейф, коллизия, субдукция, спрединг
				03	Жер бедері түрлерін жіктейді; жер бедері түрлерін сипаттайды
				04	Геологиялық жылсанау мен геохронологиялық кестені талдап, жер қыртысының және тіршіліктің дамуындағы ірі кезеңдері мен геологиялық оқиғалар
				05	Қазақстанның жер бедерінің геологиялық тарихын және тектоникалық құрылымын анықтайды; Қазақстанның басты орографиялық нысандарын сипаттайды; Қазақстанның минералды ресурстарына баға береді
		02	Атмосфера	01	Атмосфераның құрамын сипаттайды; атмосфераның құрылысы мен қабаттарының ерекшеліктерін түсіндіреді
				02	«Ауа райы» ұғымын түсіндіреді; метеорологиялық элементтер мен құбылыстарды сипаттайды
				03	Климат қалыптастырушы факторларды талдайды; климаттық белдеулерді

					талдайды
				04	Қазақстанның климаттық жағдайын талдайды; климаттық ресурстарын бағалайды
				05	Атмосфералық қолайсыз және қауіпті құбылыстардың қалыптасуын, таралу аумақтарын картада көрсетіп, сақтану шараларын ұсынады; адамзат әрекетінің атмосфера мен климатқа тигізетін кері әсерін топтастырады, шешу жолдарын ұсынады (қазақстандық компонент негізінде)
		03	Гидросфера	01	Гидросфера және оның құрамдас бөліктерін сипаттайды; дүниежүзілік мұхиттың құрамын сипаттайды; мұхит суының қасиеттеріне қозғалыстарын түсіндіреді
				02	Құрлық суларының қалыптасу жолдарын анықтайды; құрлық суларының негізгі түрлерінің шаруашылық маңызын түсіндіреді; дүние жүзінің көлдері мен мұздықтарын сипаттайды
				03	Қазақстанның ішкі суларын талдайды және сипаттайды: өзендер мен көлдер, мұздық тар мен мәңгі тоң, жерасты сулары
				04	Су ресурстарының экологияық проблемаларын талдайды; су ресурстарының геосаяси проблемаларын жіктеп шешу жолдарын ұсынады; трансшекаралық өзендер, Каспий теңізінің мәртебесі
		04	Биосфера	01	Биосфераның құрамын, құрылымын, шекаралары мен қасиеттерін анықтайды; өсімдіктер мен жануарларды анықтайды
				02	Қазақстанда топырақ түрлерінің таралуын анықтайды;

				03	Әр материкте орналасқан ұқсас табиғат зоналар мен биіктік белдеулерді салыстырады; табиғат зоналары мен биіктік белдеулерінің қалыптасуын түсіндіреді
				04	Мұхиттағы тіршілік дүниесінің таралуын анықтайды
				05	Өсімдік әлемі мен жануарлар дүниесін қорғау қажеттілігін дәлелдейді, қорғау жолдарын ұсынады(қорықтар, қорықшалар,ұлттық саябақтар)
		05	Табиғи-аумақтық кешендер	01	Географиялық қабық, материктер мен мұхиттар, зоналар және белдеулер, ландшафт табиғи-аумақтық кешендерінің қалыптасуын түсіндіреді; географиялық қабықтың құрамын сипаттайды; географиялық қабық заңдылықтарының маңыздылығын түсіндіреді;
				02	Қазақстанның ірі табиғи кешендерін сипаттайды
				03	Антропогендік ландшафттарды жақсарту жолдарын ұсынады: рекультивация, мелиорация, ландшафттық дизайн
04	Әлеуметтік география	01	Халық географиясы	01	Дүниежүзі халықтарының этнолингвистикалық жіктелінуін түсіндіреді
				02	Дүние жүзі халқының діни құрамы мен діндердің таралу аймақтарын анықтайды
				03	Дүниежүзі елдерін халықтың ұдайы өсу түрі бойынша жіктейді;
				04	Халық саны, туу және өлім коэффициенттері, табиғи және механикалық өсім, жалпы өсім, жас-жыныстық көрсеткіштер
				05	Қазақстандағы көші-қон үдерістерді талдап, басты бағыттарын анықтайды
				06	Қазақстандағы елді мекендерді жіктейді
05	Экономикалық география	01	Табиғи ресурстар	01	Табиғи ресурстардың таралу заңдылықтарын талдайды; табиғи ресурстардың шоғырлануын картада көрсетеді

				02	Табиғат ресурстарын өңдеу технологиясын сипаттай отырып, орталықтары мен дайын өнім түрлерін атайды; табиғи ресурстарды өңдеу технологиясын сипаттап, орталықтары мен дайын өнім түрлерін атайды
				03	Табиғатты пайдалану үлгілері мен түрлерін топтастырады
		02	Әлеуметтік-экономикалық ресурстар	01	Көлік инфрақұрылым элементтерін сипаттап, маңыздылығына баға береді
				02	Әлеуметтік инфрақұрылымының элементтерін сипаттап, маңыздылығына баға береді
				03	Қазақстанның транспортының инфрақұрылымы
		03	Дүниежүзілік шаруашылықтың салалық және аумақтық құрылымы	01	Дүниежүзі шаруашылығы салаларын жоспар бойынша сипаттайды
				02	Ауыл шаруашылық, өнеркәсіп шаруашылық салаларын маңыздылығын түсіндіреді
				03	Өндіруші және өңдеуші, қызмет саласы шаруашылық түрлерін жіктейді
				04	Қазақстан шаруашылығы салаларын жоспар бойынша сипаттайды
		04	Дүниежүзілік шаруашылықтың даму үрдістері мен көрсеткіштері	01	Дүниежүзілік шаруашылық, халықаралық географиялық еңбек бөлінісінің мәнін анықтайды
				02	Халықаралық экономикалық қатынас түрлерін жіктеп, сипаттайды
				03	Қазақстанның халықаралық экономикалық интеграциядағы мүдделері мен мақсаттарын, орнын анықтайды
06	Елтану және саяси география негіздері	05	Дүние жүзі елдері	01	Қамту негізінде елдерді географиялық орнына байланысты топтастырады
				02	Елдердің экономикалық-географиялық жағдайына баға береді
				03	Елдерді басқару формасы және мемлекеттік құрылымы бойынша топтастырады

				04	Саяси интеграцияның қажеттілігі мен мақсаттарын түсіндіреді; елдерді экономикалық даму деңгейі бойынша топтастырады
				05	Қазақстан Республикасы ның әлеуметтік, экономикалық, саяси-географиялық жағдайына кешенді баға береді

4. Тапсырма мазмұнының сипаттамасы:

«География» пәні бойынша 9-сынып оқушылары:

1) географияның, геоинформатиканың, геоэкологияның, табиғатты пайдаланудың, геосаясаттың, геоэкономиканың негізгі категорияларын; геоэкологиялық, экономикалық-географиялық, әлеуметтік-географиялық, саяси-географиялық және саяси карталардың ерекшеліктерін; табиғатты пайдаланудың географиялық ерекшеліктері мен заманауи проблемаларын; геосфераларға антропогендік әсердің көздерін, факторларын және себептерін; табиғатты қорғау шараларының жүйесін және негізгі бағыттарын; табиғатты пайдаланудың заманауи жіктеуінің түрлерін мен типтерін және табиғатты тиімді пайдаланудың жалпы қағидаттарын; халықтардың өмір сүру деңгейі мен сапасының айырмашылықтарын; жекелеген аймақтар мен елдер шаруашылығының салалық және аумақтық құрылымының географиялық ерекшеліктерін; жекелеген аймақтар мен елдердің географиялық өзгешеліктерін, олардың әлеуметтік-экономикалық даму деңгейі, халықаралық географиялық еңбек бөлінісі жүйесіндегі мамандануы бойынша айырмашылықтарын; дүниежүзінің заманауи саяси картасының мазмұнын; дүниежүзілік шаруашылықтың даму көрсеткіштерін; мемлекеттік аумақтың құрылымын және мемлекеттік түрлерін; мемлекеттік шекараларды, олардың түрлері мен серпінін; Қазақстан Республикасының заманауи геосаяси және геоэкономикалық жағдайының ерекшеліктерін; Қазақстанның аймақтық, халықаралық саяси процестерге, халықаралық географиялық еңбек бөлінісіне, қатысын; адамзаттың ғаламдық проблемаларының географиялық аспектілерін білуі;

2) дүние жүзінің заманауи экономикалық-географиялық және саяси-географиялық көрінісін; географияның басқа ғылымдармен интеграциялану қажеттілігін; геоэкологиялық, әлеуметтік, геоэкономикалық және геосаяси процестердің ерекшеліктері мен серпінін; «табиғат - халық (қоғам) - шаруашылық (экономика)» географиялық жүйесінің тұтастығы мен тұрақтылығын; табиғи ортаға антропогендік қысымды тұрақтандыру жолдарын; қоршаған ортаны қорғауда ғылыми-техникалық прогрестің рөлін; адамның ғаламдықтан жергілікті деңгейге дейінгі географиялық (қоршаған) ортасын қалыптастыратын және өзгертетін табиғи, экономикалық және әлеуметтік факторларды; өмір сүру сапасының қоршаған табиғи орта сапасынан тәуелділігін; ғаламдану жағдайында ірі аймақтар мен елдердің географиялық ерекшеліктерін; заманауи интеграциялық және геосаяси процестердің маңыздылығы мен мәнін; геосаяси субъектілердің рөлі мен ықпал ету аймақтарын, өзара әрекеттесу сипатын, дүние жүзінің геосаяси аудандастырылуын; адамзаттың ғаламдық проблемаларының себептері мен оларды шешу жолдарын түсінуі;

3) географиялық зерттеудің заманауи әдістерін және олардың комбинациясын; географиялық деректердің түрлі көздерін; тақырыптық карталардың қосымша сипаттау элементтерін; геокеңістіктік дереккөздерін; географиялық ақпаратты іздеу, өңдеу, жүйелеу, түсіндіру, қажетті мәнмәтінде өзгерту, сақтау, тарату және ұсыну дағдыларын; картометрия тәсілдерін; қажетті мәнмәтінде есептеулер жүргізу үшін түрлі формаларды қолдануы;

4) географиялық қабық пен географиялық ортада болып жататын процестер мен

құбылыстардың арасындағы себеп-салдарлық байланыстарды; табиғат пен қоғамның өзара байланыстары мен олардың кеңістіктік ерекшеліктерін; географиялық нысандардың, процестердің және құбылыстардың орналасу, байланыс және басқа да кеңістіктік қатынастарының ерекшеліктерін; заманауи дүниежүзілік шаруашылықтың табиғи, әлеуметтік-экономикалық негіздерін; сандық және сапалық геокеңістіктік деректерді; шаруашылық салаларын орналастырудың заманауи факторларын; дүниежүзі елдерінің рейтингтері мен индекстерін талдауы;

5) модельдері, зерттеушілік және шығармашылық жобаларды, ақпараттық материалдарды; географиялық нысандардың әрекет ету және даму проблемаларын шешу жөніндегі ұсыныстарды; зерделенетін географиялық нысандарды, процестерді, құбылыстарды жіктеу, жүйелеу, жалпылау және саралу мақсатында білімдер мен дағдыларды; географиялық нысандар, процестер мен құбылыстарды түсіндіру, болжау жасау, өзгерістері мен перспективаларын анықтау үшін білімдер мен дағдыларды жинақтауы тиіс.

5. Жеке тапсырмалар мен жалпы тесттің бағалануы

Тест бөлімдері	Тест тапсырмасының формасы	Тест тапсырмасының саны	Максималды бастапқы балл	
			Бір тест тапсырмасы үшін	Жалпы тест үшін
I бөлім	Бір дұрыс жауапты таңдауға арналған	10	1	10
II бөлім	Бір немесе бірнеше дұрыс жауапты таңдауға арналған	5	2	10
Барлығы:		**15**		**20**

6. Тестті орындауға жұмсалатын уақыт

Тест бөлімдері	Тест тапсырмасының формасы	Тест тапсырмасының саны	Тест тапсырмасының орташа орындалу уақыты (мин)	Орындауға жұмсалатын жалпы уақыт (мин)
I бөлім	Бір дұрыс жауапты таңдауға арналған	10	3*	30
II бөлім	Бір немесе бірнеше дұрыс жауапты таңдауға арналған	5	2	10
Барлығы:		**15**		**40**

Ескертпе:

* Бір тест тапсырмасын орындау уақыты контексті оқуға жұмсалатын уақытты ескере есептелген.